

LUND S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

208

Dleverat ut 1923

VII²

Div. folkminnen, mest från Dalby

Detta är en samling folkminner från Dalby härad i Västergötland.

Samlingen består av 100 sifferade delar, varav de första 50 är meddelade i tryckta bokform och de sista 50 är meddelade i handskriven form.

Samlingen är författad av Ingemar Ingers, som har gjort en sammantagande redigering av dem.

Samlingen är författad av Ingemar Ingers, som har gjort en sammantagande redigering av dem.

Folkminnen

- mest från Torna härad -

berättade av

E.d. åboen J Ö n s L a r s s o n,

Kabbarp pr Åkarp,

förf. i Dalby 1839.

for 1930. Enhetligen övergått till

Upptecknade av Ingemar Ingers. 1920-22.

under åren 1920-22.

(12 sid)

2.

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Om Dalby kyrka och kloster.

Där har vad två klockor i Dalby kjärka för i tiden,
men en gång di ringde så flö den ena klockan ud ginnom ly-
1)
holled å närr i itt kjarr. Så skolle di fö opp två kalla
te di ble studa. Så skolle di spänna di for klockan å dra
na opp. Å di skolle gå tianes did å fickj ente säj nåd, men
når di hadde fåd na opp te kanten, så sa di: "Nu ska hon hid"
å så sjonk hon igen. De kjarred lå där som banan nu går.

2)

I gravs kjärka där e en killa, å di hadde färr si,
ad di som hadde fallandesot di skolle did å drickja å de
vanned san-Hans-da, men de e många Harrans år sin.

3)

I Dalby kongsgår där har vad klostor, å i klostored
där va nunor. Å i gravs kjärka där e en där ing te kongs-
gåren - de e den västre porten - å fira alna där ongor
näen där står två kopparporta. Å där e en nunegång frå di
å ing te Long. Men där va ingen å våga grava närr, for då
va di rädda di skolle dö.

1) Ljudhålet. 2) Folketymologi för "Kraftskyrka"
(krypta). 3) Under nedan.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

3.

Östan om kjärkan där liggjor en gravstén ude po
kjärregåren, å där liggjor en kong som hidde Haral.

Om Billebjer.

Där hänne i Sjöstorp ve Billebjer där va tröll,
di så di titt där. Når glyttana rände där, så kasta di ud
pänja ti dom, å di skolle glyttana sprinja hömm me. Å så
kom där en hunn bagette. Å så skolle di kasta gryn te
hinge, å då passa hon po å plocka opp pänjana igen. - Där
e nycklaholl i en sten där po Billebjer.

Skogssnuvor i Dalby hästhage.

I Dalby hästahave där bode skaw-snúor. Di hadde
min moer sitt, di kom ing i stuan om vintorkvällana å
varmde si. Di va ente farlia. Di konne se dom färreti,
men ente po ryggen, där skolle di va liasom en eg. Di så
dom allri om dan, men bårra om kvällana.

Bäckahästen.

Di ~~s~~ di så bäckahästen där ude ve Pingmöllan, han
hålt sej där ve bäcken. Po den tiden skolle di liggja å

1) Framtill.

4.

LUND S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1)

2)

vöjta öjen. Å där va Annorsjons Hanna, å när hon då re
hömm me hästana om kvällana å kom övor Pingmöllarebäcken,
så kom han ette öjen å gickj i följe me di. Men när di
kom nära husen, så forsvant han.

Varulven.

3)

Vårulen han skolle va i liktation som en hong, me
röa yen. Där skolle va en i Dalby, som bode oppe ve Sannby-
väjen.

Se såddent tala di om, när di va samlade om kvälla-
na för i tiden.

Dec. 1921.

1) Vakta öken (hästarna). 2) Anders Jonssons. 3) Lik-
het, skapnad (av verbet likta = likna).

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

5.

"Jättestenarna" vid Södra Ugglarp.

1)

Ve Ugglarp där va jättestena, po Söndre^a Ugglarp. Där va en stor tomt ing-häjnad me stena. Å så kom där en did å skolle ha gären, å han körde veck dom allihoppa - de talte di om när ja tjente po Ularp. Men de gick ente. Dan ettor, som di hadde kört dom bort, så sto di där igen. Å sin så lo di dom ble där, så fick di stå där. Di stena-na står där den da som i da.

Oro i lagården på Södra Ugglarp.

2)

Där va en gammal röjtare som gickj å passa krejen. Å la-länjan lå tätt ve jättestenana. Å han sa ti mi en maren: "Jins Larsen, ja ved ente va där e ve krejen, di skri-gor så farlet å där har vad såddent allt po dom i natt, å de hördes liasom di va lösa. Ja sad opp flere gånga å gickj opp å så, men då va där injentinj, krejen lå i därres båsa". De gick for han po den leen flere nättor. Där va liasom nåd snack om ad där va spöge.

1) En domareringsgård vid Södra Ugglarps gård i Bonderups socken, Torna härad. 2) Ryktare.

6.

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1)

Jultidens "Jormålare" i sockengränsen. / OCH SÖDORUP

I Damlýckan ve Dalby där så ja bloss som sprant
omkrinj po joren. De va jormålare. De va i säckenskäled
mellan Dalby å Bonarp. Vi så dom titt om julen, när vi
skolle gå po jula-leja.

2)

3)

Troll i Krutladan.

Ve Krutlådan där har vad så mied me tröll för.
Men ja kan ente komma ed ihu nu. Men ja ska fråga min
svågor om ed.

4)

Om Åsums-pågen.

Åsoms-pågen han konne flere kånstor. Han ble stömd
för rätta, men han kom ente. Så tredje gången så måtte di
köra opp å hänta han te tinged. Så när di kommor opp där,
så gick di ing å sa te han: "Vaffor har du ente mött i da?"
"Ja har jo ente gjort nån fortred" svarar han. - "Ja, men
du e ålagt å infinna dej, å nu har du ente vad närvärande

1) Lantmätare. 2) Jula-lekar, sammankomster för lek och
dans under jultiden. 3) Gård i Hällestads socken. 4) Så
kallades en i senare hälften av 1800-talet vida bekant
"klok" vid namn Lars Mårtensson, bosatt i Åsum, Färs härad.
Han hade lärt sina konster hos en annan klok i Ilstorp.
I Svedala finnes i våra dagar en person, kallad "den klåge",
som har lärt hos Åsumspågen.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

7.

två gånga, å nu kommor vi for å hänta dej te Sjöbo. "Ja, ja kan jo jarna följa me", sa han. Å så skolle di sätta si opp po vöjen, å så sa han: "Kör nu, om ni kan". Men då konne di ente få öjen å plätten. Så sa länsmannen te han:
"Ja så får vi väl gå" - men då konne di köra igen. (De e rekted sanning, for de har hänt i min tid.) Men där ble ingen rättegång å. Så ble han fri, å så skötte han sin professjon igen, änna tes han dö. Ja, han flytte te Stockholm te sist, å han ble så rij, så.

Ja så han en gång men han va i Åsom, när ja va där å söjte for en dräng. Han så farlet räli ud, han gick allti fram å tebaga å röga piva. Di kalla han for Lars Tann, han hadde en stor tann som sto lant udanom fläbben.

Där va en påg i Dalby hadde blöstyrtning å hans moer kom te kommenalen å sa: "Ja kan väl få nån pänj, så ja kan söga for min påg hos Åsoms-pågen, han har jo hjolped så många". Så fickj hon de;de kosta en krona for di som söjte han. Så kom hon did, å då sior han te na: "Där går jo en bæk noranom hused där I bor. I tar jo vann å

1) Få hästarna ur fläcken. Detsamma har jag hört berättas om den s.k. Vinninge-kvinnan (se nedan). Poliserna, som skulle hämta henne till Malmö, kunde inte få vagnen ur stället så länge hon satt på. 2) Kommunalnämnden.

LUNDSS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

brönnen, men de ska I ente. I ska drickja å bækjen." (Se de visste han, ad där va en bækj, å han hadde allri vad där!) "Så ska I ta å de vanned å hälla ginnom en sikt, å drickja de. - Pågen ble dokti sin.

Där va en reste did å söjte for smör. Di konne ente få smör å körna. Å han kom did me koen. Å så sior Åsomspågen: "Se där e en som tar smöred for jär, men ja vill ente si vim de e." - Så ordinera han dom nåd å gi körna, å där ble både smör å grädde sin. - "Men nu ska du ente bry di om, om du får nån motgånga po väjen hömm, men ri du bara dina jömne steg." (De konne han veda, ad där skolle ble motgånga när han re hömm). Så när han kom ve Hasslemölla ve Vebre, så va hästen halt. Så va där en sme ude å knabba po sömnen, å hästen ble bra for en taga. När han då kommor ve Ularp, så bärja den å halta po samma le, änna te han kom tätt ve hömmed. Å när han då re övor Albärta å, så halta han ente ett tag mer.

1) Veberöd. 2) By i Esarps s:n, Bara h:d. -

I Skånska Dagbladets söndagsbilaga "Hemmet" den 11/3 1923 fanns en skildring av "Kloke Lars i Åsum", i anledning av hans efterlämnade maka, fru Olivia Mårtenssons nyligen timade frånfälle. Där omtalades att Lars Mårtensson i unga år började sin praktik i Åsum på 1870-talet och bedrev den till århundradets slut, då han flyttade till Mannestad i Villands härad (alltså icke till Stockholm, som Jöns Larsson uppgivit), där han dog 1902.

1)

Vinninge-kvinnan.

Vinninge-kvingan, hon konne åsse litt kånstor, den.
2)

Så va de Annorsjinsen i Moshéddinge, han skolle söga na.

Di skolle se om hon konne nåd. De va en stud som va sjug
3)
for han. Så sa kvingan: "La voss ta närr te Hanna."

Så bingor di itt kläde om kakkelons-bened å lo
dränjen ria närr te Vinningekvingan. Å han viste na
kakkelonsbened å så sa hon: "Där som I forar han bra, så
bler han nock dokti igen. Men hälsa du Annorsjinsen, ad
han behövor ente gjårra gäck å mej, for de kan han komma
te å må illa å."

När di hadde itt knyde me si, så konne di se va di
söjte for. Så to hon opp de å så, så skrev hon reseft.

(Jöns Larssons hustru tillfogar: "Vinningekvingan hon har
en dottor som bor po Limhámnen där har ja vad å söjt for
vark.")

Januari 1922.

1) I Vinninge, Hyby socken, Bara härad. De kloka kalla-
des ofta efter platsen där de bodde (Åsoms-pågen, Longa-
kvingan m.fl.) 2) Anders Jönsson i Mosschedinge (Escarps
s:n). 3) "Ta ner till Hanna."

10.

LUND'S UNIVERSITET'S
FOLKMINNESARKIV

Jöns Larssons lön såsom dräng omkring år 1860.

Ja e född den femte oktobor attanhondratrettini,
å ja tjente frå ja va trettan år te ja gifte mej. Å de
va attanhondrasextisex ad ja gifte mej for förste gång-
1)
en. Når ja va tjuge år gammal, så hadde ja i lön:

Två hundra dalor, de e trettitre kronor, i kontanta penga,
En tröja,

En blå hömmavävd vallmals-kostym,
2)

Itt par värdes-böjsor,

3)

Två linntöj,

Itt par nystickade häxor å itt par forfýtta,
å itt par stövla.

Tröskning med pläjel.

Så måtte ja fåska me pläjel mer än två hundra
tynnor sä. Ja sad opp klockan hal fira om marenen, å
task tåll travra om dan, sex före midda å sex ette midda.
Där va fåskeman åsse, å fåskemannen fick en skäppa for
vär tynna spannemål som han tar sk.

Jan. 1920.

1) Efter den första hustruns död blev Jöns Larsson
omgift med sin svägerska. 2) Vardagsbyxor. 3) Skjortor.

LUND'S UNIVERSITET'S
FOLKMINNESARKIV

11.

<u>Register.</u>	Sid.
Avlöning för dräng	10
Billebjär	3
Bonderup	6
Bäckahästen	3
Dalby	2-4
Fallandesot	2
Harald, konung, begraven i Dalby	3
Hästhagen i Dalby	3
Jormålare (Lantmätare)	6
Jättestenar	5
Kloster, Dalby	2
Krutladan	6
Kyrka, Dalby	2
Kyrkklocka, Dalby	2
Källa i kraftskyrkan (kryptan) i Dalby	2
Lund - (underjordisk gång mellan Dalby och L.)	2
Nunne-gång, se ovan.	
Sjöstorp (Dalby s:n)	3

12.

Register (forts.)

Skogssnuvor	3
Södra Ugglarp (Bonderup s:n)	5
Troll	3, 6
Tröskning	10
Varulv	4
Vinninge-kvinnan	9
Åsums-pågen (stannar hästar, sökes för sjukdomar och tjuvgods, allvetande)	6-8.